

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

**TRŽIŠTĚ NÁPADŮ PRO STŘEDNÍ ŠKOLY,
ŠIKANA A KYBERŠIKANA**

Vypracoval: Petra Károly

Žadatel: Českomoravská vzdělávací, s.r.o.

Projekt: Vzdělávání napříč KHK

Metodické listy

Obsah:

A. Úvod

B. Metodika

C. Školní metodik prevence

D. Kyberšikana

E. Tržiště nápadů pro základní školy

F. Závěr

G. Použitá literatura a zdroje

TRŽIŠTĚ NÁPADŮ PRO STŘEDNÍ ŠKOLY, ŠIKANU A KYBERŠIKANU

Právní normy:

- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické, speciálně pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, (§ 3) ve znění nařízení vlády č. 273/2009 Sb.
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (§ 7, včetně příloh) ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Č.j.: 22 294/2013-1)
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Č.j.20 006/2007-51)

A. ÚVOD

Metodické listy jako studijní materiál jsou určeny pro pedagogické pracovníky škol a školských zařízení zřizovaných krajem, obcí a dobrovolným svazkem obcí v souladu s § 24 odst. 3, odst. 4 písm. a), b). Studijní materiál je zaměřen na seznámení se v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků s problematikou prevence a řešení společensky negativních jevů dětí, žáků a mládeže, především pak šikanou mezi žáky a kyberšikanou. Metodické listy jsou pouze návodem, jak se v dané problematice orientovat a problematiku řešit v souladu s platnými právními normami. Na semináři pak bude obsah doplňován a rozšiřován o další informace v dané oblasti o vlastní zkušenosti frekventantů studia.

Znakem sociálně-patologických jevů je zřetelná odchylka od sociálního standardu současné společnosti (stále víc se tudíž mluví o sociálních deviacích). Je to porušení nebo odchylení od sociální normy nebo skupiny norem, nerespektování požadavků. Do této skupiny jevů se řadí:

závislosti (tabakismus, alkoholismus, nealkoholové drogy, gambling, náboženský fanatismus, virtuální drogy a patologické hráčství),

jednání vůči sobě (tetováž a automutilace, suicida a suicidální pokusy),

jednání asociální (vandalismus, útěky z domova, grafitti, záškoláctví, agresivita a šikanování, kyberšikana, rasismus a xenofobie, týrání dětí, pohlavní zneužívání, kriminalita, sexuální aberace, intolerance, antisemitismus, komerční zneužívání dětí),

jednání pseudoprosociální (závadové party, patolog. Názorové proudy - punk, skinheads, promiskuita, pohlavně přenosné nemoci, prostituce, rowdies, squatteři).

Evropské statistiky

Kyberšikana v ČR

15 %	S kyberšikanou se setkalo nebo ji přímo zažilo	22 %
85 %	Z toho o tom někoho informovalo	45 %
24 %	Z toho, kterým to oznámili, reagovalo bez zájmu, nechťeli pomoci	24 %
55 %	Žáků si myslí, že je kyberšikana hodně rozšířená	70 %

22 %	Respondentů se domnívá, že by hledalo pomoc nebo by vypomohlo	22 %
78 %	Uvedlo, že by upadlo do deprese	78 %

Výzkum E-Bezpečí:

72 %	Českých žáků nahrává jiné osoby prostřednictvím mobilních telefonů
Nejčastěji nahrávají kamarády, spolužáky, sourozence, rodiče či jiné členy rodiny	
8 %	Nahrávalo učitele

Zdroj: <http://www.cyberbully.eu/stats>.

Statistiky jsou jedním z výstupů evropského projektu „Challenges in Schools“, který se uskutečnil od března 2008 do března 2009 v 50 evropských školách. Barvy České republiky hájily 4 školy (Praha, Brno, Prostějov, České Budějovice).

Zdroj: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/blogcategory/20/22/lang,czech/>.

Výzkum realizovaný v rámci projektu E-Bezpečí, do kterého se zapojilo více než 2000 žáků základních a středních škol (největší část vzorku tvořili žáci ve věku 11 až 16 let).

Jak je z příložených statistik patrné, jedná se přinejmenším o celoevropský problém, Českou republiku z toho nevyjímá. Problém se netýká jen dětí a mládeže ve věku 6 až 18 let, ale také dospělé populace, vždyť proti sobě stojí agresor (jedinec i skupina) a oběť. Šikana (kyberšikana) probíhá skrytě, neveřejně, anonymně, různými formami, mnohdy za nevědomé asistence dospělých.

Kde se však bere agresivita dětí a mládeže? Kde má kořeny? Jak proti ní bojovat?

Velmi těžko se bojuje proti celé škále sociálně patologických jevů, avšak každý úspěch, i drobný, pomůže dětským obětem, mnohdy jim zachrání i život. Převážnou část svého raného života tráví mladý člověk ve škole, proto je nezastupitelná činnost pedagogických pracovníků v prevenci a řešení sociálně patologických jevů.

B. METODIKA

Metodický pokyn vymezuje minimální preventivní programy na úrovni škol a školských zařízení, role jednotlivých institucí a definuje funkci školního metodika prevence. Šikanování žáků škol a školských zařízení označuje za jeden z vážných negativních jevů. Školy a školská zařízení mají mimořádnou odpovědnost za to, aby předcházely vzniku tohoto problému a aby se s ním odpovědně vyrovnávaly již při jeho vzniku. Poznatky jasně ukazují, že tam, kde se věnuje náležitá pozornost kvalitní prevenci šikanování, její výskyt významně klesá a nepřenáší se ani mimo školy a školská zařízení. Dětská a dospívající agresori se často stávají členy marginálních sociálních skupin, které pak v dospělosti mají zpravidla daleko více konfliktů se zákonem než ostatní. Dokážeme-li zastavit jejich agresivní chování v tomto věku, sníží se i riziko jejich kriminalizace v dospělosti. Cílem předkládaného metodického pokynu je upozornit v návaznosti na výše uvedený předpis na závažnost šikanování, poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace o jeho projevech a napomoci hledat řešení těchto specifických problémů.

Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Č.j. MSMT 22294/2013-1)

Úvodem:

1. **Šikanování** je mimořádně nebezpečná forma násilí (agrese), která ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání ve škole a školském zařízení (dále jen „škola“).

V místech jejího výskytu dochází ke ztrátě pocitu bezpečí žáků, který je nezbytný pro harmonický rozvoj osobnosti a efektivní výuku. Na rozdíl od jiných druhů násilí, se kterými se setkáváme ve školním prostředí, je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tak i při relativně malé intenzitě šikany může u jejích obětí docházet k závažným psychickým traumatům s dlouhodobými následky a k postupné deformaci vztahů v kolektivu. Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných stádiích více či méně vyskytuje téměř v každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je třeba klást na budování otevřených, kamarádských a bezpečných vztahů mezi žáky ve třídě a samozřejmě i mezi všemi členy společenství školy. Je důležité, aby pedagogové uměli rozpoznat a řešit počáteční stadia šikanování. V případě rozvinutí pokročilé šikany je nutná spolupráce školy s odborníky ze specializovaných zařízení (podrobněji viz kapitola II., čl. 7.4.). Zajištění ochrany dětí před šikanou vyžaduje další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování, neboť běžné pedagogické postupy selhávají.

2. Cílem předkládaného metodického pokynu je poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace především k samotnému řešení tohoto vysoce rizikového chování. Text metodického pokynu je provázán s Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, čj. 21291/2010-28 ve znění pozdějších úprav (dále jen „metodické doporučení“), ve kterém lze nalézt komentáře k metodickým postupům a užitečná metodická vodítka pro diagnostiku a nápravu v podobě tabulek.
3. Metodický pokyn je určen pro právnické osoby vykonávající činnost škol zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Podpůrně je doporučován k využití i ostatním školám zapsaným do školského rejstříku a poskytovatelům služeb souvisejících se vzděláváním a výchovou.

Metodický pokyn dále obsahuje:

I.	Vymezení fenoménu školního šikanování, povinnost školy chránit děti před šikanou a východisko pro účinné řešení
Čl. 1	Vnější charakteristika šikanování
Čl. 2	Projevy šikanování
Čl. 3	Odpovědnost školy chránit děti před šikanou

II.	Školní program proti šikanování
Čl. 4	Východisko
Čl. 5	Minimální požadavky na školu pro řešení šikany
Čl. 6	Školní program proti šikaně
Čl. 7	Specializace některých součástí programu proti šikanování
Čl. 7.1	Společný postup řešení při výskytu šikany ve škole
Čl. 7.2	Dva scénáře pro každou školu
Čl. 7.3	Nápravná opatření

Čl. 7.4	Spolupráce se specializovanými institucemi
Čl. 8	Ochrana dětí před šikanou v předškolním vzdělávání

III.	Kontrola škol ze strany České školní inspekce a zřizovatele
Čl. 9	

IV.	Závěrečná ustanovení
Čl. 10	

V.	Seznam příloh
1.	Přímé a nepřímé signály šikanování
2.	Stádia šikanování
3.	Možná informace pro rodiče o programu školy proti šikanování
4.	Návrhy možných textů do školních řádů pro problematiku šikanování
5.	Literatura, webové stránky, kontakty

Obsah metodického pokynu MŠMT je ve všech svých bodech jedinečný. Pro dosažení požadovaného cíle, tj. odhalit, zvládnout proces a vyřešit šikanu je bezpodmínečně nutné využívat individuálních přístupů k dětem a žákům, spolupracovat s rodiči a eliminovat i drobné pokusy ihned v zárodku a společný postup všech pedagogických pracovníků zařízení.

Z kapitoly I „Vymezení fenoménu školního šikanování.....“ velmi dobře rozeznali znaky šikanování.

Jako návod k rozeznávání některých znaků uvádíme:

1. Nepřímé, varovné znaky (signály) šikanování
2. Přímé, znaky (signály) šikanování
3. Upozornění pro rodiče žáků na možné znaky šikanování

Příklady nepřímých a přímých znaků šikanování

Nepřímé, varovné znaky (signály) šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledním;
- o přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;

- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

(Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpůsobovací konflikty nejsou vzácností!)

Přímé znaky (signály) šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávistným, nebo pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.

Upozornění pro rodiče žáků na možné znaky šikanování, aby si pozorně všímali těchto možných příznaků (signálů) šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo);
- dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co je trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;

- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma;
- své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Každá škola by měla mít vyškoleného alespoň jednoho odborníka pro koordinaci a následně i pro řešení šikany a dalších negativních společenských jevů (Čl.5 Minimální požadavky na školu při řešení šikany). Jedná se o metodika prevence (vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních, ve znění vyhláška č. 116/2011 Sb.), prostřednictvím kterého škola spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními (pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče) a dalšími institucemi, orgány a organizacemi při řešení šikany.

Dalším neopomenutelným a zásadním úkolem je tvorba „Minimálního preventivního programu“ (MPP) proti šikanování (Čl. 6 Školní program proti šikanování). Tento program je integrující i pro ostatní rizikové chování žáků.

Upozorňujeme na 13 komponentů, které musí MPP obsahovat (nejsou však vyloučení ani další komponenty z hlediska potřeb školy a školského zařízení, jako jsou problémoví žáci, sociální složení žáků, žáci ze spádových obcí apod.

13 komponentů MPP:

1. zmapovat situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu a také v jeho průběhu);
2. motivování pedagogů pro změnu;
3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. užší realizační tým (zástupce vedení - nejlépe ředitel, zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně zástupce družiny, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog atd.);
5. společný postup při řešení šikanování (šest skupin základních scénářů);
6. primární prevence v třídních hodinách;
7. primární prevence ve výuce;
8. primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
9. ochranný režim (demokraticky vytvořený smysluplný školní řád, účinné dohledy učitelů;
10. spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s nekompromisním bojem školy proti šikaně; například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách;
11. školní poradenské služby;
12. spolupráce se specializovanými zařízeními;
13. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

Podrobnější popis jednotlivých komponent naleznete v odborné literatuře: Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.

Vážnou komplikací při řešení šikany bývá závislost oběti na agresorovi. Čím intenzivnější, tím složitější a těžší řešitelnost. Pozor může vést až k psychickým poruchám osobnosti.

Jako možný příklad řešení uvádíme tabulku (Čl. 7.1): Klasifikace scénářů pomoci podle cíle léčby, stádia a formy šikanování (Kolář 2011)

Situace, které zvládne škola sama	První pomoc pro obyčejnou počáteční šikanu
	Celková léčba pro řešení prvních dvou stádií šikanování, RTP – rámcový třídní program
Scénáře, kdy potřebuje škola pomoc z venku	První pomoc pro komplikovanou počáteční šikanu
	První pomoc (krizové scénáře) pro obyčejnou pokročilou šikanu
	První pomoc (krizový scénář) pro komplikovanou pokročilou šikanu, např.: výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynčování
	Léčba pro 3. stádium šikanování s běžnou i komplikovanou formou

V metodickém pokynu jsou uvedeny dva scénáře (Čl. 7.2 Dva scénáře pro každou školu) s odvoláním na publikaci M. Koláře, Nová cesta k léčbě šikany, Portál: 2011, kde v prvním scénáři pro řešení obyčejné počáteční šikany je uvedeno 11 bodů postupu při jejím řešení.

Druhý scénář je základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany – poplachový plán pro tzv. školní lynčování.

Poznámka: Oba scénáře mají charakter metodického doporučení. Sama škola tak musí dobře odhadnout úroveň a rozsah šikany a eventuálně jej řešit za pomoci odborníka na danou problematiku.

Jakákoliv řešení bez následných opatření jsou neúčinná!

V Čl. 7.3 Nápravná opatření jsou škole navrhovány kroky od výchovných opatření, která umožňuje klasifikační řád školy, přes diagnostický pobyt žáka až k individuálnímu vzdělávacímu plánu. Pro ilustraci uvádíme z metodického pokynu ta, která přicházejí při šikanování v úvahu:

- výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy;
- podmíněně vyloučení a vyloučení ze školy – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku);
- snížení známky z chování;
- převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek);
- vyloučení ze školy při opakování násilí po rozhodnutí výchovné komise - nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku;
- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka diagnostickém ústavu;
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně-právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu;
- škola umožní agresorovi individuální výchovný plán.

Minimální preventivní program je základním nástrojem prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy představuje Minimální preventivní program, který je komplexním systémovým prvkem v realizaci preventivních aktivit v základních školách, středních školách a speciálních školách.

C. ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE

Jednou ze specializovaných činností pedagoga v souladu s vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních (§7) je koordinátor prevence sociálně patologických jevů.

Standardní činnost metodika prevence je rozdělena do tří základních činností:

1. Metodická a koordinační činnost – tvorba a kontrola preventivního programu školy, koordinace a realizace aktivit školy v oblasti prevence, vedení písemných záznamů umožňující uložit rozsah a obsah činnosti metodika, navržená a realizovaná opatření.
2. Informační činnosti – zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, nabídky programů, metody a formy primární prevence pedagogickým pracovníkům, prezentace výsledků, vedení databáze.
3. Poradenská činnost – vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem, spolupráce s třídními učiteli, zákonnými zástupci, příprava podmínek pro integraci žáků.

Legislativně zakotvená dokumentace

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon:

Školní vzdělávací program (zapracovat část týkající se prevence).

Výroční zpráva (zapracovat zprávu o prevenci sociálně patologických jevů).

Třídní kniha (zápisy nejen o učivu, také o provedených besedách a akcích).

Záznamy z pedagogických rad (záznam jednání o určitém patologickém jevu nebo o metodické aktivitě ŠMP směrem k pedagogům).

Tuto dokumentaci je povinna vést škola, zodpovědnost má ředitel školy.

Další dokumentace vychází z Vyhlášky 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních a z Přílohy č. 3 k vyhlášce 72/2005 Sb., kde je uvedena „povinnost školního metodika prevence vést písemné záznamy veškeré činnosti a to tak, aby mohl doložit obsah i rozsah včetně navržených a realizovaných opatření.“

Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (2007) definuje Minimální preventivní program jako konkrétní povinný dokument školy k prevenci SPJ.

- koordinuje přípravu Minimálního preventivního programu a jeho zavádění ve škole nebo školském zařízení, podle aktuálních potřeb a podmínek program inovuje, podílí se na jeho realizaci a vyhodnocuje jeho účinnost

- odborně a metodicky pomáhá především učitelům odpovídajících výchovně vzdělávacích předmětů, ve kterých je možné vhodnou formou zavádět do výuky etickou a právní výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu aj. oblasti preventivní výchovy
- poskytuje učitelům a ostatním pracovníkům školy nebo školského zařízení odborné informace z oblasti prevence, pravidelně je informuje o vhodných preventivních aktivitách pořádaných jinými odbornými zařízeními
- navrhuje vhodné odborné a metodické materiály aj. pomůcky pro realizaci Minimálního preventivního programu a navazujících preventivních aktivit školy nebo zařízení
- sleduje ve spolupráci s dalšími pracovníky školy nebo školského zařízení rizika vzniku a projevy sociálně patologických jevů a navrhuje cílená opatření k včasnému odhalování těchto rizik a k řešení vzniklých problémů, informuje pracovníky školy nebo školského zařízení o způsobech řešení krizových situací v případech výskytu sociálně patologických jevů ve škole nebo školském zařízení
- uplatňuje ve své činnosti především metody, které mají ověřenou účelnost a lze u nich měřit efektivitu
- spolupracuje především s okresním metodikem preventivních aktivit, popř. krajským školským koordinátorem prevence, účastní se pravidelných porad organizovaných těmito pracovníky a zajišťuje přenos zásadních informací z jejich obsahu
- vzdělávání v prevenci a s institucemi zajišťujícími sociálně právní ochranu dětí a mládeže, zajišťuje informovanost žáků školy, jejich zákonných zástupců a pracovníků školy nebo školského zařízení o činnosti těchto institucí a organizací
- zpracovává podklady pro informaci o Minimálním preventivním programu školy nebo školského zařízení pro okresního metodika prevence, popř. krajského školského koordinátora prevence

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy představuje aktivity ve všech oblastech prevence. Jako návod pro zpracování uvádíme pouze některé oblasti, na které je třeba zaměřit zvýšenou pozornost. Jedná se především o:

- drogových závislostí, alkoholismu a kouření
- kriminality a delikvence
- virtuálních drog (počítače, televize a video)
- patologického hráčství (gambling)
- záškoláctví

- šikanování, vandalismu aj. forem násilného chování
- xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu

Školní metodik prevence sociálně patologických jevů vypracuje pro daný školní rok plán práce školního metodika prevence, kde uvede činnosti v oblasti metodické, koordinační, informační a poradenské.

O své činnosti vede písemnou dokumentaci v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Jako návrh, vzor uvádíme plán práce školního metodika prevence pro střední školu:

Střední škola

**Plán práce školního metodika prevence pro střední školu
na školní rok**

Školní metodik prevence: Mgr. _____

Sídlo: Pavilon A, kabinet číslo 23, přízemí

Konzultační hodiny pro žáky a rodiče: úterý 12,30 – 15,00 hodin, čtvrtek 7,00 – 8,30 hodin

(jiný termín po předcházející domluvě)

1. Vyhodnotit plnění MPP za předcházející školní rok.
2. Navrhnout a ve spolupráci s preventivním týmem vytvořit MPP pro školní rok
3. Spolupracovat s okresním metodikem prevence, pravidelně se zúčastňovat porad metodiků prevence, zajišťovat přenos důležitých informací z nich – průběžně dle termínů jejich svolání .
4. Koordinovat realizaci MPP – průběžně po celý školní rok.
5. Vést písemné záznamy umožňující doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence – průběžně po celý školní rok.
6. Realizovat dotazníkové šetření ve všech třídách školy mapující výskyt rizikového chování na škole a sloužící k orientačnímu měření efektivity MPP a též tvořící podklad pro nový MPP.

7. Seznámit nové žáky (i rodiče) a připomenout stávajícím žákům možnost obracet se na školního metodika prevence v případě problémů souvisejících s rizikovým chováním.
8. Sledovat, evidovat a podílet se na řešení problémů (ve spolupráci s pedagogy školy, rodiči, příp. dalšími organizacemi) jednotlivých žáků souvisejících s jejich rizikovým chováním – průběžně po celý školní rok.
9. Shromažďovat všechny dostupné informace, pomůcky, materiály... se vztahem k problematice rizikového chování, dle potřeby je nabízet pedagogům školy, žákům rodičům. (knihy, DVD, VHS, informační panel, webové stránky školy, školní časopis...) – průběžně po celý školní rok.
10. Získávat nové odborné informace a zkušenosti – průběžně dle potřeby.
11. Pravidelně se setkávat s TU, s učiteli teoretických i odborných předmětů, a s jejich pomocí vyhledávat žáky problémové z hlediska rizikového chování – průběžně po celý školní rok.
12. Zajistit preventivní aktivity v rámci MPP – průběžně po celý školní rok.
13. Poskytováním informací ovlivňovat postoje žáků s cílem prevence rizikového chování (webové stránky, nástěnka, školní časopis a jiné) a seznamovat žáky, rodiče, pedagogy s MPP (webové stránky, nástěnky, školní časopis a jiné) – průběžně po celý školní rok.
14. Poskytovat metodické rady pedagogům pro práci se žáky v oblasti prevence rizikového chování – průběžně po celý školní rok dle aktuální potřeby.
15. Realizovat preventivní aktivity ve třídách dle MPP zaměřené na prevenci rizikového chování .
16. Realizovat sociometrické šetření ve třídách prvního ročníku – prevence šikany – 1.pololetí.

Poznámka: Minimální preventivní program pro žáky (MPP) je součástí ŠVP jako základní dokumentace školy podle § 28 odst. 1 písm. d).

Minimální preventivní program by měl obsahovat dlouhodobé a krátkodobé cíle a prostředky jakými budou dosaženy, například:

- Aktivity školy
- plánované akce
- zájmové útvary pro žáky
- kontaktní a poradenská centra (adresy, telefonní čísla) aj.

Je zároveň důležité, aby některá zásadní ustanovení, která se týkají prevence při řešení sociálně patologických jevů, byla zakotvena v řádu školy, například:

- Školní řád byl zpracován tak, aby odpovídal Úmluvě o právech dítěte, Ústavě ČR.
- Škola při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech přihlíží k základním fyziologickým potřebám žáků a vytváří podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů.

- Je přísně zakázáno v prostorách všech pracovišť školy i mimo školu při činnostech organizovaných školou kouřit, používat alkoholické nápoje a jiné omamné látky, zejména drogy. Také je zakázáno jejich nošení, držení, distribuce a zneužívání. Nejsou tolerovány jakékoliv projevy šikánování, rasismu a intolerance.

Internet a další moderní komunikační technologie nabízejí mnoho služeb komunikace mezi lidmi. S prudkým rozvojem komunikačních technologií, které umožňují velmi dobrou slovní i obrazovou komunikaci na velké vzdálenosti, hrozí i nebezpečí jejich zneužívání.

V současné době je mnoho forem i možností a různých projevů násilí, které mohou být proti dětem použity. Někteří pachatelé používají pohrůžky, nátlak, podplácení a útočení na city dítěte. Vždy jde o útok na nevědomost dítěte, které neví, kam se má obrátit o pomoc. Jen dítě, které si uvědomuje, co se děje a není správné bude hledat pomoc, protože bylo předem dostatečně informováno.

D. KYBERŠIKANA (CYBERBULLYING)

Definice a hlavní rysy¹

„Kyberšikanu (cyberbullying) lze stroze definovat jako, zneužití ICT (informačních komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a Internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně vyvést z rovnováhy“. Je to druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, Internet, blogy a podobně. Řada jejích projevů může spadat do oblasti kriminálních činů. Může sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání.“

Charakteristické rysy

S rozvojem informačních komunikačních technologií (ICT), využíváním internetových a mobilních služeb dochází i k jejímu zneužívání. Běžná šikana přechází do virtuálního světa a navazování vztahů po internetu, různých sociálních sítích se stává nejen rizikové, ale i nebezpečné z hlediska budování virtuálních vztahů až k chorobné závislosti. Nejvíce ohroženou skupinou jsou děti ve věku 10 až 18 let.

Důvody mohou být různé (některé z nich uvádíme):

- složité navazování vztahů v reálném životě;
- malá životní zkušenost;
- sociální prostředí;
- postavení v sociální skupině;
- radost z hodně kamarádů;

¹Kyberšikana a její prevence – vydáno v roce 2009, Člověk v tísni, o.p.s a v roce 2009 Statutární město Plzeň, příručka pro učitele vznikla v rámci projektu „Prevence nebezpečných komunikačních praktik při využití ICT“ podpořeného v rámci programu „PROGRAMU PODPORY NEINVESTIČNÍCH PROJEKTŮ PREVENCE KRIMINALITY OBCÍ 2009“ Plzeňského kraje

- charakterové vlastnosti (nevraživost, msta, ...);
- zkusit něco nového, zajímavého, hodně příjemného.

Běžná šikana je mnohdy předvídatelná, protože se odehrává v reálném prostředí a zpravidla se jedná pouze o fyzické nebo psychické útoky agresora na oběť a šikanovaný zpravidla svého agresora zná.

Kyberšikana se projevuje tzv. psychickou šikanou, intenzivní, dlouhodobou činností. Z počátku „krásná slova“, lichocení, smyšlené příběhy, fotografie, fiktivní snaha po společném setkání atd., kdy se pak po čase dostaví jeden z mnohých následných postupů: ponižování, nadávání, urážení, zastrašování, vydírání, vyhrožování, obtěžování (i sexuální), pronásledování až po zveřejňování příběhů nebo fotografií obětí. U agresora (původce kyberšikany), tak i u jeho oběti není rozhodující postavení v sociální skupině (úspěšné či neúspěšné), rozhodující není věk, pohlaví, ba ani fyzická síla. Vždyť se jedná o virtuální prostředí (emaily, sms, a další komunikací po sociálních sítích).

Co se děje v duši oběti? Tady už nejde o zábavu, najít si kamaráda, nezávazně diskutovat po internetu apod. Po zveřejnění diskriminujících materiálů dochází k procitnutí oběti. Přehnaná důvěřivost k neznámému agresorovi vykonala své. Snaha po vymazání je marná, marné jsou jakékoliv prosby. Na ukončení komunikace je již pozdě, dostavuje se stres, trauma z toho, že mě zklamal člověk, s kterým jsem navázal(a) tak „pěkný vztah“. Extrémní tlak agresora dožene oběť až k psychickému zhroucení.

V odborné literatuře jsou pak uváděny tyto charakteristické rysy:

-
- anonymita agresora;
 - nezávislost na místě a času;
 - proměna agresora i oběti;
 - pro pobavení kohokoliv;
 - obtížná kontrola a rychlé šíření.

Pozor! Vzhledem k rychlému rozvoji ICT mohou (určitě budou) vznikat i další **Charakteristické rysy**.

Typy kyberšikany (Kyberšikana a její prevence, 2009)

1. **Přímé útoky** (Zprávy posílané přímo obětem)
2. **Kyberšikana v zastoupení** (Využívá druhých pro šikana obětí v kyberprostoru). Je mnohem nebezpečnější, protože se jí spolupachatelé často účastní nevědomky).

1. Přímé útoky

- zasílání sprostých, výhružných a obtěžujících sms, emailů;
- nevhodné komentáře k fotografiím, které ponižují a zesměšňují oběť;
- zneužití a krádež hesla;

- zveřejňování intimních informací nebo pomlouvání prostřednictvím blogu;
- zveřejňování obrazových materiálů a videonahrávek na webových stránkách nebo jejich šíření telefonem za účelem zesměšnění či ponížení;
- zasílání zesměšňujících emailů, zveřejňování na sociální síti;
- vytvoření skupiny na sociálních sítích proti jedné osobě;
- rozesílání zákeřných kódů (viry, spyware, hackování);
- agresor se vydává za svoji oběť.

2. Kyberšikana v zastoupení

- Často začíná tím, že se kyberagresor vydává za svoji oběť. Může se nabourat do jejího účtu nebo ukradnout heslo.
- Může si také založit nový účet, předstíraje, že jde o účet oběti. Poté se pod identitou své oběti chová takovým způsobem, aby jí způsobil problémy:
 - například jejím jménem rozesílá nenávistné a sprosté zprávy
 - příjemci, kteří na ně reagují, dovršují pachatelův záměr a stávají se jeho komplici
 - agresoři také mohou změnit heslo k účtu, takže se na něj majitel již nedostane

Typy kyberagresorů

1. „Pomstychtivý andílek“
 - se jako agresor nevnímá
 - vidí se jako zlonapravující člověk
 - kyberšikanu zažil a nyní oplácí
2. Bažící po moci
 - chce ukazovat svoji sílu
 - snaží se ovládat druhé pomocí strachu
 - svými činy se často chlubí a chtějí jimi vyvolat reakci
 - typické je stupňování útoků
- „Sprostý holky“
 - znuděná děvčata hledající zábavu, touha po obdivu
 - oplývají silou šikanovat ostatní
3. Neúmyslný kyberagresor
 - hrají si na tvrdáky vydávající se za někoho jiného
 - provokuje, myslí si, že dělá legraci

Kybergrooming²

„Tímto termínem je označováno chování internetových uživatelů, které má v dítěti vyvolat falešnou důvěru a připravit je na schůzku v reálném světě, jejímž cílem je oběť pohlavně zneužít. Toto velmi nebezpečné jednání zneužívající prostředí Internetu v praxi s kyberšikanou úzce souvisí“.

„Pachatelé – nejčastěji dospělí jedinci využívají uměle vytvořený pocit, že jsou mladí milováni, že je má někdo rád, a proto se jistě budou chtít s dospělým setkat i v reálném prostředí. Groomer s obětí komunikuje přes Internet i několik měsíců.“

„Pokud se ji nedaří ke schůzce přesvědčit, přichází na řadu různá forma nátlaku, například vyhrožování zveřejněním choulostivých fotografií, které se agresorovi předtím z oběti podařilo vylákat. A zde již se jedná o kyberšikanu.“

Pro kybergroomera je typické, že:

- je neobyčejně trpělivý
- komunikuje se svou obětí i několik měsíců, někdy i přes rok, než se odhodlá zjednat si schůzku ve skutečném světě
- tváří se neobyčejně přátelsky
- enormně se zajímá o rozvíjení vzájemného vztahu s vámi
- bude chtít váš vztah udržet z větší části, pokud ne celý v tajnosti
- bude hovořit o milujícím vztahu
- bude hovořit o tom, že tento vztah bude pokračovat, jakmile se v reálném světě potkáte
- často se bude v konverzaci s vámi bavit o významu skutečné lásky
- do konverzace vkládá i témata sexuální povahy
- často žádá o fotografie

„Motivací groomera je dosáhnout sexuálního uspokojení skrz často dost dlouhé vykořisťování mladého člověka. Velká část tohoto procesu zahrnuje lež a klam spáchaný na dítěti. Dítě si pak začne myslet, že je součástí milujícího, důvěryhodného a výjimečného vztahu.“

²Kyberšikana a její prevence – vydáno v roce 2009, Člověk v tísni, o.p.s a v roce 2009 Statutární město Plzeň, příručka pro učitele vznikla v rámci projektu „Prevence nebezpečných komunikačních praktik při využití ICT“ podpořeného v rámci programu „PROGRAMU PODPORY NEINVESTIČNÍCH PROJEKTŮ PREVENCE KRIMINALITY OBCÍ 2009“ Plzeňského kraje

E. TRŽIŠTĚ NÁPADŮ PRO STŘEDNÍ ŠKOLY, ŠIKANA A KYBERŠIKANA

V této části metodického listu uvádíme příběhy ze života střední školy včetně řešení a následných opatření.

Příběh č. 1

Dívka 15 let

Pocházela se sociálně slabších poměrů a vždy byla určitým směrem terčem posměchů, kvůli stylu oblékání již na základní škole. Přestupem na střední školu se vše ještě zhoršilo. Nebyla už pouhým terčem posměchů ve škole, ale její fotografie byly vyvěšeny na facebooku s protikladem nějaké modelky. Spolužáci zde přidávali zesměšňující komentáře. Dívka se začala vyhýbat škole. Ze začátku si vymýšlela různé příznaky nemoci, a když ji matka nenechávala doma, začala chodit za školu. Třídní učitelka informovala o této skutečnosti rodiče. Dívka se přiznala se svými problémy rodičům. O těchto skutečnostech byla informovaná škola a vše se začalo kolektivně řešit. Preventivní program, postihy.

Řešení: Matka nenechávala dceru doma, neomlouvala zameškané hodiny a informovala o problému školu. Kolektivní řešení.

Výsledek: Žákyně nastoupila do školy, pravidelná docházka, Vypátrání autor fotografií a autor jejich instalace na facebook.

Opatření: Smazat nevhodné fotoalbum, omluva spolužákyni, snížená známka z chování s podmíněným vyloučením ze studia na střední škole.

Příběh č. 2

Chlapec 16 let

Dospívající chlapec navštěvující střední školu byl kvůli svému ochlupení, šikanován svými spolužáky. Zesměšňujícími poznámkami před celou třídou a hlavně děvčaty, trháním oděvu, aby vše bylo viditelnější. Tyto útoky byly velmi časté, avšak chlapec nechtěl nic řešit až do chvíle zásahu rodičů, kdy o situaci byla škola informována.

Řešení: Žák se doma přiznal rodičům, kteří okamžitě informovali školu. Třídní učitel ve spolupráci s výchovným poradcem problém vyřešili. Je nutno zde konstatovat, že k vyřešení přispěli i značnou měrou i spolužáci z pracovní skupiny.

Výsledek: Po vyřešení se již další případ nevyskytl.

Opatření: Omluva spolužákovi a úhrada poškozeného oblečení.

Příběh č. 3

Student gymnázia 17 let

Závislost studenta na marihuaně, cigaretách a vodních dýmkách. Rodiče mají pocit, že kouření je smyslem jeho života. Rodiče informovali školu. Každý den (i ve škole) vykouřil kolem deseti cigaret, pak došel domů, vykouřil vodní dýmku, a když jde ještě večer s kamarády ven, vykouří i marihuanu (trávu, jak uvádí student). O víkendech pak u dýmky stráví celé dny. Rodiče se poradili s psychologem, navštívili příslušné centrum, kde hledali především radu, jak postupovat. Student septimý víceletého gymnázia má výborné studijní výsledky. Student je natolik závislý na cigaretách a lehkých drogách, že byl přistižen, jak kouří v areálu školy. Teprve tehdy škola začala problém řešit.

Řešení: Pohovor se školním psychologem za přítomnosti lékaře, specialisty na odvykání. Apelace odborníků na pochopení celé záležitosti ze strany studenta (studijní výsledky).

Výsledek: Jedná se o dlouhodobý proces odvykání, postupné dílčí úspěchy.

Opatření: Pravidelné konzultace se školním psychologem a sledování procesu odvykání za pomoci rodičů.

Příběh č. 4

Dívka B., 17 let

Dívka během roku, kvůli stěhování svých rodičů, přestoupila do nové školy. Jako nová byla trnem v oku svým spolužačkám pro svůj intelekt. Partička dívek s nepříliš dobrým prospěchem se na ni zaměřila. Neustále jí nadávaly a zesměšňovaly, ničily a poškozovaly věci. Dívka zhoršila svůj prospěch a odmítala chodit do školy s odůvodněním, že byla zvyklá na své přátele. Matka věděla, že dívka neměla nikdy problém s komunikací a tak na ni naléhala, aby jí sdělila, v čem je problém. Dívka se matce svěřila a ta kontaktovala školu.

Řešení: Pohovor s obětí, pohovor s agresory, společný pohovor

Výsledek: Škola společně s rodiči vyřešila formu nepřátelství party dívek k druhé. Vše také ustalo.

Opatření: Škola nepřistoupila k žádným nápravným opatřením, formou pohovorů se situace uklidnila a dívka zlepšila svůj prospěch. I přesto si myslíme, že i v počátku šikany měla být požitá forma alespoň snížení známek z chování.

Příběh č. 5

Dívka 16 let, obor kadeřnice

Dospívající pohledná dívka pocházející z dobře situované rodiny pojala nevráživost vůči své „kamarádce“, která svými studijními výsledky a manuální zručností patří k nejlepším žákyním v ročníku, zaujala na oko přátelský postoj, avšak na sociálních sítích ji tvrdě pomlouvala. Napadené dívce se začaly kamarádky vyhýbat, protože se „dozvěděly“, že si přivydělává nejen kadeřnickými službami, ale že se i „tahá“ se staršími pány. Dívka přestala chodit do školy, vyhýbala se společnosti kamarádek, uzavřela se do sebe. Protože delší dobu chyběla ve škole (i na odborném výcviku, kde

byla vždy vynikající), oznámila její pravidelnou nepřítomnost mistrová odborného výcviku vedení školy. Do školy byli pozváni rodiče, aby vysvětlili nepřítomnost své dcery ve škole. Doma pak celou záležitost projednali s dcerou a zjistili podstatu problému. Škola provedla různá opatření, žákyně se vrátila do školy, kterou úspěšně dokončila.

Řešení: Žákyně se přiznala rodičům, uvedla i příčinu, takže bylo jednoduché provést opatření.

Výsledek: Žákyně nastoupila do školy. Zvýšila se důvěra v práci pedagogů, především mistrové odborného výcviku. Dnes pracuje jako mistrová odborného výcviku na témže odborném učilišti.

Opatření: Smazat nevhodné informace, provést veřejnou omluvu před třídou a ve školním rozhlasu. Autorka pomluv přestoupila na jiné odborné učiliště, což zařídili její dobře situovaní rodiče.

Příběh č. 6

Dívka 17 let

Inteligentní děvče, jak se lidově říká „kočka“. Ne příliš sebevědomá, svoji pozornost především věnovala uspět ve škole, což se jí z počátku dařilo. Její studijní výsledky v 1. ročníku střední školy byly výborné. Najednou, jako když mávne kouzelným proutkem, přišla změna. Silné zhoršení prospěchu a především zjevné psychické problémy. Rodiče chtěli znát příčinu slabého prospěchu, a proto se obrátili na školu o pomoc. Domluvy rodičů ani třídního učitele nepomáhaly. Až pomohla dívčina kamarádka. Dívka se prostě poprvé zamílovala a kontakt se svým „přítelem“ udržovala přes sociální síť. Což se jí stalo osudným. Netrvalo to dlouho a přítel ji požádal o její intimní fotografie. A ona mu je zaslala a on je zavěsil na sociální síť. Do tří dnů je viděla celá škola. Ta ostuda! Ty komentáře!

Třídní učitel zareagoval velice pohotově – napsal agresorovi zprávu s přesnými citacemi trestního zákoníku a fotky hned zmizely.

Následovala přednáška „Kyberšikana – může se to stát i vám“.

Pohovory se školní psycholožkou.

Řešení: Rozhodující úlohu sehráli rodiče, třídní učitel, kterým nebyly lhostejny studijní výsledky žákyně a pátrali po příčinách. Tento příběh našel řešení v dalších známých a obdobných případech. Učitel se velmi zajímal o případy kyberšikany a s jejich pomocí dokázal pohotově reagovat.

Výsledek: Žákyně se vrátila do svého psychického klidu, nastalo i silné zlepšení ve studijních výsledcích.

Opatření: Razantní vystoupení proti agresorovi. Přednášky o kyberšikaně pro žákyně a pohovory se školní psycholožkou.

Příběh č. 7

Dívka 15 let

Dívka již na základní škole hrála velmi dobře házenou, na střední škole přestoupila do lepšího týmu na žádost své trenérky. Po dvou měsících byli kontaktováni rodiče z důvodu vysvětlení absencí studentky na tréninku. Matka o ničem nevěděla a tak si s dcerou promluvila. Dcera se odmítala účastnit tréninků, jelikož byla neustále napadána ostatními spoluhráčkami ze ztráty různých sportovních potřeb, zesměšňována jako špatná hráčka. Nakonec záznam pořízený na mobil ze šaten kdy ji dívky urážely, byl uveřejněn na facebooku s různými komentáři.

Řešení: Učitelka (trenérka) tělocviku pátrala po důvodech nepřítomnosti žáka na trénincích.

Výsledek: Odhalení agresorů, celé skupiny

Opatření: Odstranění pořízeného videa z facebooku, omluva na sociální síti dívce. Snížené známky z chování. Společné vedení rozhovorů celé skupiny za účasti trenérky a školního preventisty.

Ne všechny příběhy, jejichž podstatou je šikana, kyberšikana, násilí, drogy, sexuální obtěžování apod. končí šťastně, nebo alespoň přiměřeně ke společensky nebezpečné povaze problému. Ne vždy se poškozený vrátí do „normálních kolejí“, ne vždy toho agresor včas zanechá a pokračuje jinou formou ve své negativní činnosti a výsledkem toho všeho se stane z oběti lidská troska, mnohdy „příběhy“ a lidské osudy končí se závažnou trvalou psychickou újmou, se zjištěním HIV pozitivní, dokonce i smrtí. Na závěr uvádíme příběh, kde žádná řešení ani opatření není možné stanovit, protože neexistují a výsledek je znám a je nezvratný. Tento příběh vypovídá o možném převratu šikany v jinou formu negativního jednání.

Příběh č. 8

Chlapec 16,5 roku

Na středním odborném učilišti stavebním měl dobrého kamaráda, který ho seznámil a následně vzal do party přibližně stejně starých kluků. On věděl ze školy a od rodičů, že užívání návykových látek způsobuje závislost, že jde o nebezpečné chování, které může vést až k destrukci sebe sama. Pod neustále narůstajícím tlakem ostatních členů party „dokaž, jaký jsi chlap!“, „jsi srab a sraby my nechceme!“, „nic se nemůže stát!“, „bude ti fajn, uvidíš!“ a podobnými siláckými řečmi, podlehl. I když měl určité vědomosti ze školy a od rodičů i dobré zázemí, podlehl. Nevyhledal pomoc a definitivně podlehl!!

Začalo to alkoholem a kouřením „obyčejných“ cigaret. Následně po určitém čase alkohol sice zůstal, ale obyčejné cigarety vyměnili za kouření trávy.

Rodiče i ve škole si všimli určitých změn. Rodiče domlouvali, láteřili, vyhrožovali, sjednávali schůzky s odborníky, ale marně parta a především již vypěstovaná závislost byla silnější.

Aniž si uvědomoval, že je závislý na návykových látkách, plynule přešel na čichání agresivních těžkých látek, jako je toluen a jiná ředidla. Tento „sport“ provozoval asi rok. Chlapství a hrdinství se pomalu vytrácelo, obtížněji kontroloval své chování a snížila se jeho schopnost zvládat stresové chování. Rodiče pro něj existovali pouze, když potřeboval peníze na nákup „zboží“. Ti mu je nedali a tak kradl, kde se dalo. To byl důvod, že se o něho začala zajímat i Policie České republiky.

A co parta, která na něho tak silně tlačila, tlak stupňovala a pomohla mu stát se závislým? Oni toho nechali, protože viděli jasný případ ve svém fetujícím parťákově, chodili za děvčaty, na zábavy, prostě si užívali svého bezstarostného mládí.

A jejich kamarád?

Na začátku podlehl silnému tlaku svých kamarádů, alkohol, cigarety, fetování a čichání považoval za hrdinství a způsobil si tak řadu duševních a orgánových poruch.

A všimli jste si? Celý příběh je v minulém čase, protože náš „hrdina“ se svých 18. narozenin, tedy skutečné dospělosti nedožil.

Výsledek: Je tragický

Opatření: Neexistují, snad zbývá jen osvěta, poučení pro podobné hazardéry.

F. ZÁVĚR

Moderní technologie nás obklopují prakticky na každém kroku a nejinak je tomu i u našich dětí a žáků. Moderní technologie mohou mít i negativní dopad. Pokud se z pomůcky pro hru a učení stane jediný prostředek k zábavě a komunikaci a nahradí další činnosti, které jsou pro děti důležité, například pohyb a sociální interakci s kamarády, nastává problém. S rozvojem komunikačních technologií se zvyšují a zvyšují schopnosti a dovednosti dětí a žáků při práci s nimi, ale také dovednosti a možnosti jejich zneužívání hraničící až s trestnou činností. Proto je prevence základním stavebním kamenem v boji proti šikaně, kyberšikaně a dalším sociálně patologickým jevům. Cílem efektivní prevence je zejména:

1. Předejít užívání návykových látek včetně alkoholu a tabáku
2. Snížit nebo zastavit experimentování s návykovými látkami.
3. vést děti a žáky ke zdravému sebevědomí, k dovednostem řešit problémy bez pomoci léků a návykových látek.
4. Pomáhat při stanovení si reálných životních cílů a hodnot.
5. Posilování komunikačních dovedností -adekvátní reakce na stres, neúspěch, problémy.
K dosažení tohoto cíle využívat individuální přístup k dětem a žákům, různé metody aktivního sociálního učení, spolupráci s jejich zákonnými zástupci a orgány a institucemi pracujícími v této oblasti.

Škola by měla poskytnout pro děti a žáky bezpečí, atmosféru důvěry, pomoci při řešení problémů, umět poradit na koho se v případě potřeby obrátit (Linka bezpečí, Linka ohrožených dětí, Dětská linka bezpečí, Modrá linka, Občanské sdružení proti šikaně, K-centrum, Dropin).

Závěrem doporučujeme z celé škály titulů literaturu pro oblast školního šikanování a kyberšikany, webové stránky a kontakty.

1. Doporučená literatura

Kolář M. (2011) Nová cesta k léčbě šikany

Kopecký K., Krejčí V, (2010) Rizika virtuální komunikace (Příručka pro učitele)

Kolektiv autorů (2012) Elektronická šikana a jak ji řešit (Metodický materiál)

Rogers V (2011) Kyberšikana (Pracovní materiál pro učitele a žáky)

2. Webové stránky s tématikou školní šikany a kyberšikany

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

E-Nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

3. Kontakty

Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz

Poradna E-Bezpeci zaměřená na prevenci rizikového chování na Internetu, www.napisnam.cz

Literatura a zdroje

- Kolář M., Nová cesta k léčbě šikany, Portál 2011
- Kopecký K., Krejčí V., (2010) Rizika virtuální komunikace (Příručka pro učitele)
- Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické, speciálně pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, (§3) ve znění nařízení vlády č. 273/2009 Sb.
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (§7, včetně příloh) ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (Č.j.: 22 294/2013-1)
- Zdroj: <http://www.cyberbully.eu/stats>.
- Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Č.j.20 006/2007-51)
- Kyberšikana a její prevence – vydáno v roce 2009, Člověk v tísni, o.p.s a v roce 2009 Statutární město Plzeň, příručka pro učitele vznikla v rámci projektu „Prevence nebezpečných komunikačních praktik při využití ICT“ podpořeného v rámci programu „PROGRAMUPODPORY NEINVESTIČNÍCH PROJEKTŮ PREVENCE KRIMINALITY OBCÍ 2009“ Plzeňského kraje

